

Axis Yayınları

DANY NOBUS

Psikanalist, yazar, düşünür. Dany Nobus, Londra Brunel Üniversitesi'nde Psikanalitik Psikoloji Profesörü, İngiliz Psikanalitik Konseyi'nin kurucu üyesi ve Londra Freud Müzesi'nin eski başkanı ve üyesidir. Psikanaliz tarihi, teorisi ve pratiği; psikanaliz, felsefe ve sanat arasındaki kesişim noktaları; ve özellikle Rönesans ile Erken Modern dönemlere odaklanan fikir tarihi üzerine yayımlar yapmıştır. Son kitapları arasında yer alan "The Law of Desire: On Lacan's 'Kant with Sade'" Axis Yayınları'nın yayın programındadır. 2017 yılında, psikanalitik tarih yazımına yaptığı olağanüstü katkılarından dolayı Gent Üniversitesi tarafından Sartre Madalyası'na layık görülmüştür.

ECE AŞIROĞLU

Klinik psikolog, psikoterapist. Boğaziçi Üniversitesi psikoloji, Bilgi Üniversitesi klinik psikoloji mezunudur. Uluslararası Lacancı Forum (IF-EPFCL) ve Psikanaliz Araştırmaları Derneği üyesidir. Axis Yayınları'ndan çıkan *Freud'un Teknik Yazıları* kitabının editörüdür ve çevirmenlerindendir. İstanbul'da klinik pratiğini sürdürmektedir.

Dany Nobus

JACQUES LACAN:
AKTARIM, ANALİSTİN ARZUSU, YORUM

Çeviren:
Ece Aşıroğlu

Axis Yayınları

**JACQUES LACAN: AKTARIM, ANALİSTİN ARZUSU,
YORUM – Dany Nobus**

Orijinal adı:

Jacques Lacan and the Freudian Practice of Psychoanalysis (2000)

Bu metnin orijinali 2000 yılında Routledge tarafından Londra ve Philadelphia'da yayımlanmıştır.

Türkçe yayım hakları © Axis Yayınları

Bu eserin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek şartıyla tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayımcının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla kopyalanamaz, çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Genel Yayın Yönetmeni: Özgür Ögütçen

İngilizce Orijinalinden Çeviren: Ece Aşıroğlu

Yayıma Hazırlayan: Özgür Ögütçen

Kapak Tasarımı: Hamdi Akçay

Dizgi: DBY Ajans

Baskı ve Cilt: Ana Basın Yayın A.Ş.

Matbaa Sertifika No: 81860

Axis Yayınları

e-posta: axis@axisyayinlari.com

Yayınevi Sertifika No: 42925

1. Basım: İstanbul, 2026

ISBN 978-625-93961-9-4

Babam, Marcellus Josephus Nobus'un Anısına,
1926-1986

İçindekiler

Teşekkür	9
Önsöz	13
Giriş	19

1. Bölüm

Konuşma ve Aktarım Aracılığıyla Tanı Koyma

Neden Tanı?	27
Tanısal Kriterler	29
Psikotik İletişim	36
Psikozun Nedeni	42
Psikotik Aktarım	52
Nevrotik Konuşma	59
Histeri ve Obsesyonel Nevroz	67
Nevrotik Aktarım	84
Sapkınlık Nerede?	93

2. Bölüm

Analist Ne İster?

Freud'un Arkeolojik Hafiyeliği	113
Öteki Özne Olarak Analist	126
Arzunun Nesnesi Olarak Analist	142

Lacan'ın Mantıksal Zaman Makinası.....	163
İmkansız Psikanaliz Sanatı.....	181

3. Bölüm

Aktarım Stratejileri

Aktarımın Binbir Yüzü.....	201
Psikolojiden Öznelerarasılığa.....	217
Tekrarlamadan Eyleme Dökmeye.....	226
Bilgiye Duyulan Aşk ve Agalma.....	237
Aşka Dair Bilgi ve <i>a</i> Nesnesi.....	253
Aktarım İlkesinin Ötesinde.....	273

4. Bölüm

Yorumlama Taktikleri

Yorum Rüyaları.....	281
Yorumun Anlamı.....	289
Anlamın Yorumlanması.....	309
Kehanet ve Hakikat.....	322

5. Bölüm

Analizi Yetkilendirmek

Zamanın Göstergeleri.....	333
Tekillığe Yönelik İsyankar Bir Çağrı.....	343
İktidara Karşı Bir İsyân Çağrısı.....	353
Sonuç.....	365
Kronoloji.....	371
Lacan'ın Çalışmaları İçin İngilizce Kaynakça.....	379
Genel Kaynakça.....	395

Teşekkür

Her öznenin simgesele borçlu olduğunu iddia etmek artık sıradan bir Lacancı deyiş haline geldi. Bu savın geçerliliğine dair tartışmaya girmek istemiyorum ama –ne de olsa, dil ve konuşma bana bahşedilmemiş olsaydı bu kitabı yazamayacaktım– bu kitabı yazarken, ne kadar çok arkadaşımın, meslektaşımın ve öğrencimin olduğunu görmek beni borçlu hissettirdi. Mevzubahis kişilerin bazılarında bana yardım etmelerini istediğimi hesaba katarsak borçlarımın bir kısmı imgesel olabilir, yine de birçoğu hayli gerçektir ve bu sebeple bununla yüzleşmesi de zordur. Dahası, bu bölümdeki teşekkür niteliğindeki sözlerim tamamıyla simgesel olduğu için imgesel ve gerçek şükran borçlarımı temize çekilememeye yazgılı olacak.

Öncelikle, seminerlerine davet ederek bu kitapta bulunan bazı fikirleri sınama fırsatını bana veren herkese teşekkür ederek başlamak istiyorum. Sayelerinde Leeds Metropolitan Üniversitesi'nde ve Kuzey Londra'daki Enfield Hastanesi'nde Birinci Bölüm'ün bazı kısımlarını sunma

imkanını bana sağlayan Alison Hall ve Alan Rowan'a teşekkür ediyorum. Lacan'ın sapkınlık hakkındaki pek çok metne yayılmış fikirlerine dair yorumlarımı Melbourne'deki Deakin Üniversitesi'nde toplanan grubunun üyeleri ile tartışma şansını bana veren Russell Grigg'e teşekkür ediyorum. Hemen sonrasında Sydney'deki Macquarrie Üniversitesi'nde sapkınlık üzerine aynı alt başlık Jennifer Rutherford sayesinde tartışıldı ve yine Sydney'de Eleanor Sebel, Lacan'ın psikoz teorisine getirdiğim açıklamayı kendi okuma grubunun elverişli ortamında sunma fırsatını bana verdi. İkinci Bölüm'ün alt başlıkları ilkin Londra'daki Çağdaş Sanatlar Enstitüsü'nde Yannis Stavrakakis ve Dylan Evans tarafından organize edilen "Lacan ve Tarih" konferansı sırasında sunuldu. Bu zihin açıcı etkinliğe katılmamı istemeleri sebebiyle ne kadar müteşekkir olduğumu onlar zaten biliyorlar. Üçüncü Bölüm'ün ana metni yani aşk ve bilgi arasındaki ilişki üzerine olan kısım Avusturalya Freudcu Psikanaliz Merkezi tarafından organize edilen Melbourne'deki 5. Lacan Sempozyumu'nda konuşulan bir mevzuydu. Bu vesileyle, Leonardo Rodriguez, Silvia Rodriguez ve Carmela Levy-Stokes'a da teşekkürlerimi iletmek isterim. Avustralya'daki seyahatlerimde bana eşlik etmeye karar veren Vicente Mira sadece mükemmel bir yol arkadaşı ve malt viskilerde uzman bir rehber olmakla kalmayıp aynı zamanda entelektüel düzeydeki fikir çarpışmalarımızda olabilecek en kısıktıcı partner olduğunu da kanıtladı. Üçüncü ve dördüncü bölümler, Londra'daki, eserlerimle ilgili konuşmayı tercih ettiğim arenalardan biri

olagelen Freudcu Analiz ve Araştırma Merkezi'nde (CFAR) sunuldu. Burada Bernard Burgoyne'a, Vivien Bar'a, Alan Rowan'a, Gerry Sullivan'a ve tüm CFAR üyelerine teşekkürü bir borç bilirim. Londra'daki The Higher Education Network for Research and Information in Psychoanalysis'deki (THERIP) bir buluşmada Beşinci Bölüm'ün ilk nüshasını sunma fırsatını bana verdikleri için Liz Reid ve Audrey Cantlie'a da teşekkür ederim. Sonradan bu dersin metni P/S: Journal of the Universities Association for Psychoanalytic Studies'de (1998, 1 (1), s. 53–67) "Ayrılan İmgeler: Lacan, Kurumsal Politika ve Psikanalizin Toplumsal Onaması" adıyla yayımlandı.

Kamuya açık alanlar haricinde de dünyanın çeşitli bölgelerinden konunun muhataplarıyla bu kitapta ele alınan meseleler hakkında sayısız tartışma (hem imgesel hem de gerçek) yürütebildim. Fikirlerimi şekillendirmekteki etkilerini fark etmemiş olmaları pek muhtemeldir ama Parveen Adams'ın (tüm çatışmalarımıza rağmen), David F.Allen'in (Paris'ten Brionne'a), Eric Corijn'in (aylaklıkların faziletine rağmen), Sadhvi Dar'ın (ben de senin öğrencin oldum), Dylan Evans'ın (evrimsel psikolojiye rağmen), Bruce Fink'in (senin kitabın ilkti), Katrien Libbrecht'in (Little Potato'ya rağmen), Kenneth Reinhard'ın (bu kitabı sen istedin), Harry Stroeken'in (Utrecht'ten Gent'e), Laurence Spurling'in (harikulade bir dergi editörü) ve Paul Verhaeghe'nin (öğretmenler arkadaş olabilir) katkıları olmadan tutarlı bir sav formüle edemezdim. Manya Steinkoler, Alice'in Mutfağı Semineri'ne dinleyici

olarak katılmama müsaade etti. Bu seminer, yıllar içinde Güney Kaliforniya mutfağından gelen en heyecan verici entelektüel zirve noktası idi ve emsalsiz bir yaratma enerjisini ve yazmaya katlanma cesaretini bana verdi. Her zamanki gibi Katrien Libbrecht'in şefkat dolu ilgisi, entelektüel ufku ve benim becerilerime olan sarsılmaz inancı müsveddemi nihayete erdirebilmem üzerinde paha biçilemez bir etkiye sahip oldu.

Son olarak, Lacan'ın yazılarının ilk kapsamlı İngilizce kaynakçasının yaratımında o ya da bu şekilde emeği geçen herkese teşekkür etmek istiyorum. David F.Allen, Josefina Ayerza, Dirk De Schutter, Russell Grigg, Richard G.Klein ve Megan Williams'ın yardımları olmasaydı şüphesiz ki bu girişimden hepten caymış olurdum. Ayrıca hem kaynakçalardaki üstün yeteneği hem de benim gibi tez canlı bir akademisyen ile elindeki tüm kıymetli malzemeleri paylaşma isteği için Richard G.Klein'a bilhassa müteşekkirim. Derlemesine yönelik katkılarımın, entelektüel borçlarımı kısmen de olsa ödeyeceğini umut ediyorum.

Londra, 23 Kasım 1999

Önsöz

Bu yüzyılı kaparken yani ölümünden neredeyse yirmi yıl sonra dahi Jacques Lacan (1901-1981) şiddetli tartışmaların fitilini ateşlemeyi sürdürüyor. Fransa, İspanya, İtalya ve Güney Amerika'nın geniş bir kısmında yetişmiş bir müritler takımı tarafından tapılarak safkan bir batılı Zen ustası haline gelen Lacan'ın düşündürücü vecizeleri ("Aşk sende olmayanı vermektir", "Kadın yoktur", "Cinsel ilişki diye bir şey yoktur"), pek çok entelektüele günümüz toplumunun buhranlarını ve bunun patolojik etkilerini ayrıntılarıyla incelemelerine yarayacak teorik alet edevatı sağlamıştır. İnsanlar genellikle Lacan'ın fikirlerinin cazibesine bu fikirlerin gizemli, tahrik edici ve uyuşmaz yapısının tuhaf şekilde albenili olması sebebiyle kapılır ve birçok öğrenci onun eserleri ile "anlamıyorum ama hoşuma gidiyor" şiarından hareketle haşır neşir olurken bir yandan da bu saydam olmayan metinlerden bir tür evrensel bilgelik devşirmeyi ümit eder. Bir başka açıdan ise Lacan, dikbaşlı bilim insanları tarafından post-modern söylemin numunelik bir

örneği olarak algılanmaktadır. Bu kişiler Lacan'ı anlamlı hiçbir söz söylemediği halde havaya girmiş bir hayli yavan bir karakter veya gösteriş budalası bir deli doktoru olarak görürler. Ne de olsa uçmuş bir adamın dışında başka kim pek saygın Massachusetts Institute of Technology'de insanların beyinleriyle değil de ayaklarıyla (ve ara sıra da ön kafa kaslarıyla) düşündüğüne dair ahkam kesebilecek kadar kendini bilmez olabilir ki?

Lacan'ın bir hayli kendine özgü yaşam tarzının yanı sıra, nev'i şahsına münhasır görüşlerinin yarattığı kargaşa onun esasında bütün kariyerini Freud'un klinik sezgilerini kurtarmaya ve geliştirmeye kendini adanmış bir psikanalist olduğu gerçeğini sıklıkla gölgelemektedir. Lacan'ın yapıtları etrafında süregelen tartışmalar büyük ölçüde onun seminerlerinden ve konferans sunumlarından toparlanan metinlerden oluşan devasa bir derleme olan *Écrits*'indeki teorik içeriklere ve bir miktar da onun klinik katkılarına odaklanmıştır. Benzer şekilde, Lacan'ın neredeyse otuz yıl boyunca süren *Séminaire*'inin yeni analistler yetiştirmek için tasarlanmış sistematik bir eğitim programının parçası olduğu görmezden gelinir. Lacan'ın bu *Séminaire*'i, şimdilerde ekseriyetle demode olsa da Lacan'ın yaşadığı yıllarda, psikiyatri eğitimi veren hastanelerde yaygın bir uygulama olan klinik vaka sunumları ile paralel bir şekilde yürütüğü çok daha az bilinen bir gerçektir. Lacan'ın alimane mesajlarını iletmediği oturumlardan ziyade, bu vaka sunumları analistin hastaların kendisine öğrettiklerini mantıklı bir zemine oturtmaya çalışan bir araştırmacı gibi içinde

düşüncelere gömülebildiği açık bir laboratuvar olarak işlev görmüştür. Freudcu paradigma ile çalışan Lacan için önemli olan tek veri hastaların sözel üretimleri idi. Nihayetinde o bütün bu üretimleri kılı kırk yaran bir şekilde topladı ve diğer herkese çocuk oyuncacı gibi gelen kelimeleri ve ilişkileri anlamadığını iddia ederek sıklıkla dinleyicisini şaşırttı. Lacan'ın bir guru veya bir şarlatan olarak tasvir edilen o alışlagelmiş imajına rağmen en nihayetinde klinik deneyim onun tüm kuramsallaştırmalarını aydınlattı ve bu klinikten köken alan elverişli ortam hesaba katıldığında kuramdaki belirsizliklerin çoğu (ister kahince olsun ister anlamsız) çözüldü.

Entelektüel gerekçelerdense daha somut sebeplerden dolayı Lacan'ın klinik çalışmalarını değerlendirmek başlı başına külfetli bir iş haline büründü. Lacan iki istisna dışında (Lacan 1980a[1976]; 1998c[1976]) vaka sunumlarının kayıtlarını yayımlamadı ve bizzat kendisi hiçbir kapsamlı vaka çalışması üretmedi. Buna bir alternatif olarak, Lacan'ın analitik süreçleriyle ilgili hasta beyanlarına başvurulabilir (Schneiderman 1983; Rey 1989; Godin 1990; Giroud 1990) fakat bu sıklıkla fazlaca kurgulanmış tanıklıklar hastaların analistleriyle olan duygusal bağları ve deneyimlerinin biricikliği sebebiyle güvenilirlikten yoksundur. Lacan, psikozun yapısında ve tedavinin yönü ve yönetiminde olduğu gibi makalelerinden bazılarını geniş klinik meselelere adanmıştır ve felsefi göndermelerle bezeli metinlerinin büyük çoğunluğu psikanaliz uygulamaları ekseninde tartışmalar içermektedir. Fakat her *Écrits*

okuyucusunun tecrübe ettiği gibi Lacan'ın soyut, görünürde felsefi söyleminden klinik bir yönelim çıkarabilmek her zaman kolay değildir.

Lacan'ın, Freud'un çizmiş olduğu sınırlar dahilinde kendi pratiğini katı bir biçimde konumlandırma hususunda bütün kariyeri boyunca son derece sıkı bir tutum sergilemesini göz önüne alarak, Freud'un psikanaliz aygıtının –sınıflandırmaya yönelik nevroz ve psikoz kategorilerinden ve serbest çağrışım, yorumlama ve aktarım tekniklerinden oluşan– bu klinik fikirleri damıtmak için en uygun araç olduğunu düşünüyorum. Freudcu bir maniveladan destek alarak klinik (yapısalcı, felsefi ya da post-modernden ziyade) bir çerçeve içerisinde Lacan'ın seminer ve yazılarına yeniden değer biçmek amacıyla onları tekrar ortaya serdim. Başlığında da görüldüğü üzere kitap iki stratejik uzamda –hem klinik hem de Freudcu– ilerliyor: *Jacques Lacan: Aktarım, Analistin Arzusu, Yorum*. Freud'un tedavi modelindeki çeşitli yönleri de işin içine katarak, Lacan'ın kendi metinlerini irdelemek ve psikanaliz pratiği yapan analistler ile “modern psikoterapistler” için bu metinlerin önemini ortaya koymak adına onun “Freud'a dönüş” sloganını benimsedim.

Lacan'ın külliyatı [*œuvre*] boyunca kat ettiğim yollar bana Bion, Winnicott, Laing ve Kohut gibi öteki “modern psikoterapi yaratıcılarının” aksine, onun psikodinamik psikoterapinin revaçta olan çağdaş geleneğine yaptığı katkıların öneminin yenilikçi bir kavram veya temel bir önerme ortaya koymaktan ziyade konuşma ve dilin

insanlık durumuna olan etkisinin geniş çaplı keşfinden ileri geldiğini öğretti. Lacan'ın kavramlarını ve önermelerini onları içine alan ayrıntılı teorik çerçevelerinden yalıtmanın sahiden de imkânsız olduğuna dair gözlemim bu fikri kısmen teyit etti. Örneğin simgesel, imgesel ve gerçek üçlüsünü anmadan ayna evresi kavramını açıklamak çok zordur. Kaldı ki bu üç kategorinin herhangi bir açıklaması da Öteki ve öteki arasındaki ve dolayısıyla da gösteren ve gösterilen arasındaki ayrımların anlatımını mecbur kılar.

Düğümlemiş anlatısı ve çetin tabirleri nedeniyle Lacan bazen klinik uygulamayı soyut, sözde bir metafizik söyleme dönüştürme iftirasıyla karalanmıştır. Bu kitap için araştırmalar yürütürken Lacan'ın yoğun argümanları, eliptik tarzı ve dolambaçlı nesirleri ile karşılaştıkça onun mevrubahis aleyhtarlarına karşı sık sık sempati besledim. Öte taraftan da Lacan'ın özne, konuşma ve dil arasındaki ilişkiyi kendinden menkul açıklama niyetinin onun neşriyatındaki zorlukların üstesinden gelmek için harikulade bir sıçrama tahtası olarak görev yaptığını, hatta bu görevi, yöntemindeki Freudcu esinlenmeden daha iyi yerine getirdiğini keşfettim. Aslında, bu ilişkinin metinlerindeki merkeziliği, konuşmanın gücünden temel alan terapötik paradigmalara çalışan bütün klinisyenler için hem bu metinleri okurken sarf edilen emeğe değer kılmalıdır hem de tüm modern psikoterapi gelenekleri içinde bu metinlerin sürecelecek olan önemi için bir güvence olmaya yetmelidir.

Sonuç olarak, Lacan'ın düşüncesinin değerini kavramak veya onun yaklaşımından faydalanmak için Freudcu

bir klinik bakış açısını benimsemek belki de gerekli bile değildir. Nitekim Lacan'ın, Freudcu analitik tedavi teorisinin konuşmanın yegâne güç kaynağı olduğu fikrini esas alması neticesinde öteki insanların ne söylediklerini ya da neyi söyleyemediklerini dinlemeye biraz zaman ayırmaya hevesli olan biri Lacan'ın eserlerinde ilgi çekici şeyler bulacaktır. Ötekini konuşmaya davet etmek ve söylediklerini dinlemek için gösterilen bu basit gayret, Lacan'ın görüşüne göre psikanaliz tedavisinin kilit taşı ve dolayısıyla onun *œuvre*'ünün çekirdeğini meydana getirir. Bir bakıma, hem Lacan'ı bir Mesih gibi selamlayanlar, hem de onu bir iblis olarak lanetleyenler, yakın çevrelerindeki insanların kendileri ve başkaları hakkında söylediklerini dinlemek için muhtemelen kıllarını kıpırdatmaya tenezzül etmeyenlerdir. Ancak, Lacan'ın fikirlerini dile getirmek için salt bir “dinleme çabası” olası bir başlangıç noktası olabildiğinde, eserleri duymaya istekli kulakları olan tüm insanlar için, yani yalnızca “bütün ‘modern psikoterapistler’ topluluğu” için değil ama genel olarak halkın önemli bir bölümü için potansiyel olarak erişilebilir hale gelecektir. “Lacancılar için Lacan”dan “Herkes için Lacan”a!